

gingen goedgekeurd te krijgen en sindsdien kon er van de Antirevolutionaire Partij (ARP) gesproken worden: de eerste georganiseerde politieke partij van Nederland. Binnen het verband van de ARP maakte hij zich nu sterk om tot een goede onderwijsregeling te komen. Ondertussen was in Amsterdam een aantal orthodoxe hervormden hevig verontrust over de situatie in land en kerk. Omdat de kerk inmiddels enigszins gedemocratiseerd was, konden zij een eigen predikant beroepen en vroegen Kuyper in 1870 om naar Amsterdam te komen. 27

In 1876 werd een Hooger Onderwijswet aangenomen die het stichten van vrije (lees: particuliere) universiteiten mogelijk maakte.¹⁰ Maar in die wet was ook een plan opgenomen om het theologieonderwijs minder dogmatisch te maken door het zoveel mogelijk los te weken van kerkelijke zaken. Dit tekort werd slechts deels ondervangen doordat de Hervormde Kerk zelf aan theologische faculteiten enkele hoogleraren mocht aanstellen.¹¹

In 1877 kreeg Kuyper echter wederom een uitnodiging uit de hoofdstad, namelijk om met enige heren een dag na te denken over de kerkelijke situatie: de kerk kon aan rijksuniversiteiten naar believen enige hoogleraren laten aanstellen. Zij wilden echter rechtzinnige predikanten en dito hoogleraren. In december namen deze mannen het besluit om te proberen zelf een universiteit op te richten.¹² Kuyper ging daarvoor al de weg banen bij de minister van Binnenlandse Zaken (in wiens portefeuille destijds ook onderwijs zat), en het bleek dat dit op zich geen wettelijke bezwaren zou opleveren.¹³

Het volgende jaar werd de schoolwet van de liberaal Kappeyne van de Coppello (1822 – 1895) aangenomen. Hierin werd bepaald dat openbare scholen een algemener karakter kregen – geheel los van de kerk moesten komen te staan, onder supervisie van de staat – en bovendien werd het oprichten en onderhouden van confessionele, vrije scholen duurder, aangezien zij geen overheidssubsidie kregen.¹⁴ In de wet werd overigens ook een verbetering van het onderwijs voorzien die zijn vruchten afwierp, maar de extra investeringen van overheidswege hielden ook meer overheidszeggenschap in. Vanuit confessionele hoek (zowel protestanten als rooms-katholieken) kwam een enorme protestbeweging op gang; in totaal werden in de ‘petitionnementsactie’ bijna een half miljoen handtekeningen verzameld om Willem III over te halen deze wet niet te tekenen. De Koning tekende echter wel.